

شبکه اجتماعی همسرگزینی و تأثیر آن بر رضایت از زندگی زناشویی در بین مردان متأهل

محسن نوغانی، دانشیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد*

غلامرضا صدیق اورعی، مربی گروه علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد

علی سالار، کارشناس ارشد پژوهشگری علوم اجتماعی، دانشگاه فردوسی مشهد

چکیده

این پژوهش با رویکرد نظری و روشی نو، به موضوع شبکه اجتماعی همسرگزینی و تأثیر آن بر رضایت از زندگی زناشویی در بین مردان متأهل شهر مشهد پرداخته است. تحقیق حاضر در سطح شبکه‌های خود-محور انجام شده است. جامعه آماری این تحقیق، مردان متأهل شهر مشهد و حجم نمونه این تحقیق ۱۸۰ نفر است که با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای-طبقه‌ای، از سه منطقه بالا، متوسط و پایین شهر مشهد انتخاب شده‌اند. روش تحقیق، پیمایش و ابزار جمع‌آوری داده‌ها، مصاحبه بوده است. داده‌های این تحقیق مشتمل بر داده‌های رابطه‌ای و غیررابطه‌ای است؛ به این صورت که داده‌های مربوط به متغیرهای مستقل و میانجی این تحقیق از نوع رابطه‌ای و داده‌های مربوط به متغیرهای وابسته و کنترل این تحقیق از نوع داده‌های غیر رابطه‌ای یا انتسابی بوده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که اندازه شبکه همسرگزینی و تنوع شبکه همسرگزینی از حیث پایگاه اجتماعی - اقتصادی تأثیر مثبت و معنی‌داری بر میزان حمایت اجتماعی شبکه از فرد دارد و حمایت اجتماعی شبکه، بر رضایت فرد از زندگی زناشویی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد. مردان متأهل به طور متوسط شامل ۲ نفر می‌شوند و از نظر ترکیب شبکه بیش از ۸۰ درصد اعضای شبکه همسرگزینی، با فرد نسبت خویشاوندی داشته‌اند. یافته‌ها نشان داد که اندازه شبکه همسرگزینی و تنوع شبکه همسرگزینی از حیث پایگاه اجتماعی - اقتصادی تأثیر مثبت و معنی‌داری بر میزان حمایت اجتماعی شبکه از فرد دارد و حمایت اجتماعی شبکه، بر رضایت فرد از زندگی زناشویی تأثیر مثبت و معنی‌داری دارد.

واژه‌های کلیدی: شبکه اجتماعی همسرگزینی، رضایت از زندگی زناشویی، حمایت اجتماعی، اندازه شبکه اجتماعی

مقدمه

"جهان متشکل از شبکه‌های اجتماعی است، نه گروه‌ها" (دورین^۱، ۲۰۰۱: ۸۴). با بررسی دقیق روابط افراد و سایر موجودیت‌های اجتماعی در شبکه، ویژگی‌های جامعه مورد نظر را خواهیم شناخت. رویکرد شبکه‌های اجتماعی در جامعه علمی ما هنوز به طور شایسته جای خود را باز نکرده و مخصوصاً در حوزه موضوع‌های همسرگزینی و ازدواج به کار نرفته است. مسائل و موضوع‌های مهم هر جامعه‌ای بسته به وضع جمعیتی آن جامعه تغییر می‌کند. یکی از مدلولات این نکته این است که جامعه ایران نیز بنا به وضع جمعیتی خاص خود مسائل و موضوع‌های خاصی دارد. طبق سرشماری سال ۱۳۸۵، گروه سنی ۱۵ تا ۲۴ سال بیشترین میزان جمعیت را نسبت به سایر گروه‌های سنی به خود اختصاص داده است. این گروه سنی، هم در استان خراسان رضوی و هم در ایران، ۲۵ درصد از کل جمعیت را دارا هستند. گروه‌های سنی ۱۵ تا ۲۴ ساله، هم اکنون (یعنی در سال ۱۳۸۹) به سن ۱۹ تا ۲۸ سالگی رسیده‌اند که در واقع در سنین مناسب برای ازدواج قرار دارند. بر اساس آخرین سرشماری مرکز آمار ایران که در سال ۱۳۸۵ صورت گرفته، میانگین سن ازدواج مردان ۲۶/۲ بوده است. بنابراین، می‌توان گفت که از حیث جمعیتی، ازدواج، موضوع مهمی است که به فراوانی در این دوره زمانی امکان رخ دادن آن وجود دارد. ازدواج در خلأ صورت نمی‌گیرد؛ به این معنا که همواره افرادی غیر از خود فرد در فرآیند انتخاب همسر دخالت می‌کنند. در فرهنگ جامعه ایرانی، اعضای خانواده، خویشاوندان، آشنایان و دوستان، از جمله افرادی هستند که هر کدام به نوبه خود در زمینه‌های گوناگون، نظیر آشنایی، معرفی، مشورت، تحقیق و بررسی، ارزیابی، خواستگاری و سرانجام‌گزینش همسر حضور داشته، تأثیرگذار هستند. در جامعه‌شناسی

مجموعه افرادی که در رابطه اجتماعی با فرد هستند (و طبق موضوع این تحقیق در فرآیند همسرگزینی تأثیر گذارند)، ذیل مفهوم «شبکه اجتماعی» قرار می‌گیرند. شبکه اجتماعی بر مجموعه‌ای از کنشگران و پیوند-رابطه‌های میان آنها اشاره دارد (میزوچی^۲، ۱۹۹۴: ۳۳۰؛ اوت^۳، ۲۰۰۲؛ بوتز^۴، ۲۰۰۸؛ فلملی^۵، ۲۰۰۳: ۳۸۹، فلملی و اسپرچر^۶، ۲۰۰۰). شبکه اجتماعی همسرگزینی، مجموعه‌ای از روابط بین کنشگران اجتماعی است که به شیوه‌های گوناگونی در فرآیند همسرگزینی دخالت می‌کنند. شبکه‌های اجتماعی همسرگزینی با نقشی که در فرآیند همسرگزینی دارند، می‌توانند به تشکیل خانواده یا ازدواج فرد با فرد دیگری منجر شوند. این ازدواج می‌تواند به صورتی باشد که زوجین از زندگی‌شان راضی باشند یا بالعکس، راضی نباشند. برای اینکه بتوانیم ویژگی‌های شبکه اجتماعی همسرگزینی فرد را مورد قضاوت قرار دهیم و کارایی یا عدم کارایی‌شان را نشان دهیم، رضایت افراد از زندگی زناشویی شکل گرفته را بررسی می‌کنیم.

نهاد خانواده، یکی از مهمترین نهادهای اجتماعی است که برای نظام اجتماعی کل و سایر نهادها، کارکرد اجتماعی مثبت دارد. انتخاب همسر به عنوان پیش شرط تشکیل خانواده، یکی از حساسترین اعمالی است که از سوی عامل اجتماعی صورت می‌گیرد، زیرا انتخاب صحیح همسر، به تشکیل خانواده سالم می‌انجامد؛ خانواده‌ای که نخستین و مهمترین محیط برای جامعه‌پذیر کردن افراد است و از طریق این فرآیند به انسجام اجتماعی می‌انجامد. در حالت عکس آن؛ یعنی، انتخاب ناصحیح همسر، نهاد خانواده برخلاف کارکرد مثبت مورد انتظار آن، منشأ نزاع و تربیت فرزندان منحرف و

² Mizruchi

³ Otte

⁴ Buts

⁵ Flemlee

⁶ Flemlee & Sprecher

¹ Dorein

همسرگزینی صورت دادیم؛ به این صورت که نیاز به همسر و ازدواج کردن به عنوان مسأله در مرحله اول مطرح می‌شود؛ یعنی مردان مجرد، ابتدا به ازدواج و همسرگزینی نیاز پیدا می‌کنند و سپس مراحل بعدی همسرگزینی طی می‌شود. با توجه به اینکه هدف تحقیق، بررسی شبکه اجتماعی همسرگزینی است، تشخیص مسأله که امری فردی است و کمتر به شبکه‌های اجتماعی مربوط است، مد نظر ما قرار نمی‌گیرد. به عبارتی، فرض می‌کنیم که همه افرادی که ازدواج کرده‌اند، ابتدا نیاز به ازدواج را احساس کرده‌اند و سپس به همسرگزینی اقدام کرده‌اند. از حیث تحلیلی، مرحله جستجو در زمینه همسرگزینی را می‌توان به دو مرحله تقسیم کرد: مرحله جستجوی همسر و مرحله جستجوی اطلاعات در مورد همسر (یا همان تحقیق). مرحله ارزیابی بدیل در موضوع انتخاب همسر چندان رواج ندارد. در مرحله انتخاب، پسر تصمیم نهایی‌اش را برای ازدواج یا عدم ازدواج با فرد مورد نظر می‌گیرد. مرحله ارزیابی پس از اکتساب در موضوع همسرگزینی به زمان پس از زندگی زناشویی بر می‌گردد؛ یعنی زمانی که پسر همسرش را انتخاب و زندگی زناشویی‌اش را آغاز کرده است و حالا به ارزیابی این انتخاب می‌پردازد. می‌توان گفت که سنجش رضایت فرد از زندگی زناشویی (به عنوان متغیر وابسته در این تحقیق) نشان دهنده ارزیابی فرد از انتخاب خود است. رضایت زناشویی حالتی است روانی و احساس خوشایند و مطلوبی است که دو زوج در کنار هم به آن دست می‌یابند و از باهم بودن لذت می‌برند.

با توجه مجدد به این نکات که مرحله تشخیص مسأله و مرحله ارزیابی بدیل در انطباق با بحث همسرگزینی حذف شد، مرحله جستجو به دو زیر مرحله جستجوی همسر و جستجوی اطلاعات در مورد همسر تقسیم شد و مرحله ارزیابی پس از اکتساب نیز که منطقیاً جزو مراحل تصمیم‌گیری نبود، فرآیند انتخاب همسر را

سرخورده شده، حتی در اکثر اوقات به طلاق منجر می‌گردد که این امر نیز خود منشأ مسائل اجتماعی دیگری خواهد شد. بنابراین، در راستای پیشگیری از تشکیل خانواده ناسالم و به تبع آن جامعه‌ای ناسالم، ضروری به نظر می‌رسد که به شناسایی و تحلیل دقیق شبکه اجتماعی همسرگزینی ما قبل زندگی زناشویی و پیامدهای آن در بنیان خانواده (رضایت از زندگی زناشویی) پردازیم.

همسرگزینی به مثابه یک فرآیند تصمیم‌گیری

مدل تصمیم‌گیری عموماً در حوزه اقتصادی مطرح شده است. این مدل شامل یک فرآیند پنج مرحله‌ای است که به خرید کالا منجر می‌شود. این مراحل عبارتند از: تشخیص مسأله، جستجو، ارزیابی بدیل‌ها، انتخاب و ارزیابی پس از اکتساب. تشخیص مسأله هنگامی رخ می‌دهد که ناهمخوانی بین وضع فعلی و وضع مطلوب ایجاد شود. وقتی که مصرف‌کننده مسأله را شناسایی کرد، جستجو را برای کسب اطلاعات در مورد کالاهایی که می‌توانند آن مشکل را رفع نمایند آغاز می‌کند. در مرحله ارزیابی بدیل از فرآیند اکتساب، مصرف‌کننده به مقایسه گزینه‌هایی می‌پردازد که تشخیص داده است به طور بالقوه قادر به حل مسأله در فرآیند تصمیم‌گیری است. در مرحله انتخاب، مصرف‌کننده در میان بدیل‌ها اقدام به انتخاب و خرید کالا می‌کند. به عقیده نظریه‌پردازان تصمیم‌گیری، مرحله پنجم؛ یعنی مرحله ارزیابی پس از اکتساب جزو مراحل تصمیم‌گیری محسوب نمی‌شود، زیرا در این مرحله خریداران پس از اکتساب، به مصرف و استفاده از آنچه اکتساب شده، خواهند پرداخت و پیامدهای رفتارشان را ارزیابی می‌کنند (موون، مینور؛ ۱۳۸۶). با الهام از مدل اقتصادی تصمیم‌گیری، همسرگزینی را به عنوان یک فرآیند در نظر گرفته‌ایم، اما پاره‌ای جرح و تعدیل‌های نظری را برای انطباق مدل تصمیم‌گیری کالا به مدل

می‌توان به سه مرحله تقسیم‌بندی کرد.

۱. جستجوی همسر احتمالی؛
۲. جستجوی اطلاعات در مورد همسر احتمالی؛
۳. تصمیم نهایی و مشورت در مورد این تصمیم.

شبکه اجتماعی: تاریخچه و تعریف

جامعه‌شناسی از گذشته با این مسأله روبه‌رو بوده که چگونه می‌توان روابط بین موجودیت‌ها در سطوح مختلف جامعه را به بررسی تجربی درآورد. در پاسخ به این مسأله، مفهوم شبکه اجتماعی برای نخستین بار در سال ۱۹۴۰ در انسان‌شناسی توسط رادکلیف بروان معرفی شد. سپس در اواسط دهه ۱۹۵۰ این مفهوم توسط بارت و بارنر مورد استفاده قرار گرفت (چلبی، ۱۳۸۵: ۵۱). محققان، از مفهوم شبکه اجتماعی به عنوان استعاره‌ای برای توصیف مجموعه مرکبی از روابط بین مردم استفاده کرده‌اند (باستانی، ۲۰۰۱: ۶) پیرامون مفهوم شبکه اجتماعی تعاریف متعدد و تقریباً مشابهی صورت گرفته که در زیر به آنها اشاره می‌کنیم:

۱. "شبکه اجتماعی مجموعه‌ای از گره‌های به لحاظ اجتماعی وابسته‌ای است که در آن یک یا بیش از یک رابطه به هم وصل شده‌اند. گره‌ها یا اعضای شبکه، واحدهایی هستند که با روابطی که ما الگوی آن را مطالعه می‌کنیم، به یکدیگر متصل شده‌اند" (مارین و ولمن، ۲۰۱۰: ۲).
۲. "شبکه اجتماعی، از مجموعه‌ای از "موجودیت‌ها"، همراه با "رابطه‌هایی" میان آن موجودیت‌ها تشکیل شده است" (باتز، ۲۰۰۸: ۱۴).
۳. شبکه اجتماعی مجموعه‌ای از افراد یا گروه‌هایی از افراد؛ "کنشگران"، با الگوهای تعاملات یا "پیوندهای" میان آنان است" (هاتالا، ۲۰۰۶: ۵).

۴. "شبکه‌ها، متشکل از افراد یا سازمان‌هایی‌اند که با یکدیگر از طریق مبادله اطلاعات، عقاید، مبادلات تجاری یا دانش ارتباط دارند" (رید و دیگران، ۲۰۰۹: ۵۱).

۵. "یک شبکه اجتماعی، شامل دسته یا دسته‌هایی از کنشگران و رابطه یا روابط تعریف شده برای آنان است. وجود اطلاعات رابطه‌ای، ویژگی تعیین‌کننده و اساسی شبکه اجتماعی است" (وسرمن و فاوست، ۱۹۹۴: ۱۷).

۶. شبکه اجتماعی به عنوان مجموعه مشخصی از روابط میان دسته تعریف شده‌ای از مردم است. ویژگی‌های این روابط به عنوان یک کل می‌تواند در تفسیر رفتار اجتماعی اعضای درگیر [در شبکه] به کار رود (میشل، ۱۹۶۹: ۲).

مهمترین نکاتی که از بررسی تعاریف بالا می‌توان به آن دست یافت، عبارت است از اینکه:

۱. شبکه اجتماعی، از رابطه اجتماعی و کنشگران اجتماعی ساخته شده است.
۲. شبکه اجتماعی، مجموعه روابط اجتماعی میان کنشگران اجتماعی است. این روابط می‌تواند انواع گوناگونی داشته باشد. کنشگران نیز می‌توانند فرد، گروه، سازمان و .. باشند.

۳. Tie یا relation یا link همان رابطه اجتماعی است و node (گره) یا actor همان کنشگر است.

مبنتی بر تعاریف ارائه شده در بالا و موضوع همسرگزینی در بخش قبلی، شبکه اجتماعی همسرگزینی را این گونه تعریف می‌کنیم: شبکه اجتماعی همسرگزینی، مجموعه روابط میان مجموعه‌ای از افرادی است که به نحوی در فرآیند همسرگزینی، شامل جستجوی شبکه برای همسر (معرفی همسر)، جستجوی اطلاعات درباره همسر (تحقیق) و مشورت با فرد درباره همسر حضور و دخالت دارند.

از حیث نظری می‌توان شبکه اجتماعی در زمینه

⁵ Reid & Smith

⁶ Wassermann & Faust

¹ Node

² Marin & Wellman

³ Butts

⁴ Hatala

اندازه شبکه

اندازه شبکه تعداد کل افرادی است که فرد با آنها در ارتباط است و یا انواع متفاوتی از حمایت‌ها را برای فرد فراهم می‌کنند (باستانی، ۲۰۰۷: ۶۳؛ مارسدن، ۱۹۹۰: ۴۵۳؛ مهرا و دیگران^{۱۲}، ۲۰۰۱: ۱۳۲). از نظر تحلیلگران شبکه، اندازه شبکه ترکیبی از خصوصیات ساختاری است که باعث افزایش توانایی اجتماعی شخصی برای فراهم کردن انواع منابع حمایتی و دسترسی به معیارهای اجتماعی دیگر می‌شود. به عبارت دیگر، یک شبکه بزرگ، شبکه‌ای نسبتاً وسیع و نامتراکم است که به لحاظ اجتماعی دارای اعضای ناهمگون هستند (باستانی، ۲۰۰۱: ۶۳). تحقیقات متعددی نشان داده‌اند که هرچه شبکه اجتماعی فرد بزرگتر باشد، حمایتی‌تر است^{۱۳} (نظیر ولمن، ورتلی، ۱۹۹۰؛ باررا^{۱۴}، ۱۹۸۱؛ برت، ۱۹۸۷؛ ولمن و گولیا^{۱۵}، ۱۹۹۹؛ ورتلی، ۱۹۹۶). هر چه اندازه شبکه همسرگزینی فرد بزرگتر باشد، فرد در طول زندگی زناشویی حمایت بیشتری را دریافت می‌کند، زیرا احتمال دریافت حمایت اجتماعی از سوی اعضای شبکه همسرگزینی، با افزایش تعداد اعضای شبکه افزایش می‌یابد؛ هر چه اندازه شبکه بزرگتر باشد، احتمال اینکه از این افراد فردی در طول زندگی زناشویی از فرد حمایت کند، بیشتر می‌شود. از طرفی، تحقیقات نشان داده است که حمایت اجتماعی با رضایت از زندگی زناشویی و دوام زندگی رابطه مثبت معنی‌دار و با احتمال گسست رابطه زناشویی رابطه منفی معنی‌داری دارد. تحقیقات فراوانی رابطه بین حمایت اجتماعی و رضایت از زندگی زناشویی و در نتیجه کاهش احتمال طلاق را نشان داده‌اند. ژانگ و دیگران^{۱۵} (۲۰۰۹) در تحقیق خود در چین (دارای فرهنگ جمع‌گرا) و امریکا (دارای فرهنگ فردگرا) دریافتند که در بین دانشجویان چینی، عدم تأیید

همسرگزینی را به دو دسته تقسیم کرد: شبکه اجتماعی بالقوه و شبکه اجتماعی فعال که همان شبکه اجتماعی همسرگزینی است. شبکه اجتماعی بالقوه، مجموعه روابطی است بین مجموعه افراد. افراد حاضر در این شبکه به طور بالقوه توانایی دخالت در فرآیند همسرگزینی فرد را دارند، اما شبکه اجتماعی فعال یا شبکه اجتماعی همسرگزینی، شامل مجموعه افرادی است که به طور فعال به شیوه‌های متفاوت در امر همسرگزینی فرد دخالت دارند. معادل‌های مفهومی شبکه بالقوه و بالفعل در نظریه نان لین (۲۰۰۵) به ترتیب با نام‌های سرمایه اجتماعی در دسترس^۱ و سرمایه اجتماعی بسیج شده^۲ مطرح شده است. در این تحقیق ما به دنبال شناسایی شبکه فعال در همسرگزینی هستیم.

نظریه پردازان شبکه برای شبکه اجتماعی ویژگی‌های گوناگونی قائل شده‌اند. یکی از مهمترین دسته‌بندی‌های خصوصیات شبکه توسط ایسرایل و راندرز صورت پذیرفته است. از نظر ایشان، این ویژگی‌ها عبارتند از ویژگی‌های ساختاری^۳ شبکه (شامل اندازه، تنوع و ترکیب شبکه) و ویژگی کارکردی^۴ شبکه (حمایت اجتماعی). (ایزرال و دیگران^۵، ۱۹۸۷: ۳۱۴). حمایت اجتماعی انواع متفاوتی دارد که عبارتند از: حمایت مصاحبتی^۶، حمایت عاطفی^۷، حمایت خدماتی^۸، حمایت مالی^۹، حمایت اطلاعاتی^{۱۰} و حمایت مشورتی^{۱۱} (ولمن، ۱۹۹۲: ۲۱۰، فلملی، ۲۰۰۳: ۳۹۷). در زیر به توضیح هر یک از این ویژگی‌ها و ارتباط آن با موضوع تحقیق پرداخته شده است.

¹ Accessed Social Capital

² Mobilized social capital

³ Structural characteristics

⁴ Functional characteristics

⁵ Israel & Rounds

⁶ Companionship

⁷ Emotional

⁸ Services

⁹ Financial

¹⁰ Informational

¹¹ Advice

¹² Mehra, Kilduff, Brass & Rodan

¹³ Barrera

¹⁴ Gulia

¹⁵ Zhang & Kline

ترکیب شبکه

ترکیب شبکه از طریق درصد روابط خاص درون شبکه تعیین می‌شود؛ درصد خویشاوندان، دوستان، همسایه‌ها و همکاران (باستانی، ۲۰۰۷: ۳۶۱). مطالعات گذشته نشان داده‌اند که خویشاوندی هنوز نقش مهمی در شبکه‌های شخصی ایفا می‌کند. مطالعات انجام شده در کشورهای درحال توسعه نشان داده‌اند که شبکه‌های خویشاوندی پایه و اساس امنیت اقتصادی است برای مثال، پیل^۶ (۱۹۸۱) و اسپینوزا (۱۹۹۲). تحقیقات نشان داده‌اند که فرهنگ‌های خاور میانه بر تماس‌های شخصی و روابط خویشاوندی تأکید زیادی دارند (باستانی، ۲۰۰۷: ۳۶۵). شواهد قابل ملاحظه‌ای وجود دارد مبنی بر اینکه خویشاوندان به علت صمیمیت و شناخت متقابل و آگاهی از نیازهای متقابل، حمایت زیادی را برای اشخاص فراهم می‌کنند (نظیر ولمن و ورتلی، ۱۹۸۹؛ ۱۹۹۰؛ فیشر: ۱۹۸۲: فیرث و دیگران^۷ ۱۹۶۹؛ ولمن، ۱۹۹۲).

بنابراین، می‌توان ادعا کرد که هر چه نسبت روابط خویشاوندی در شبکه همسرگزینی بیشتر باشد، به علت حمایت‌های اجتماعی‌ای که در طول زندگی برای افراد فراهم می‌کنند، رضایت بیشتری از زندگی زناشویی را برای فرد در پی دارند (فرضیه دوم).

تنوع شبکه

تنوع شبکه بدین معناست که اعضای شبکه چقدر از لحاظ ویژگی‌هایی مانند سن، جنس، میزان تحصیلات و... با یکدیگر و با فرد مرکزی (پاسخگو) مشابهت دارند و یا متفاوتند. یک شبکه متنوع، دسترسی به اطلاعات و حمایت را از منابع چندگانه‌ای ممکن می‌سازد، بنابراین، یک ویژگی مثبت برای شبکه تلقی می‌شود. محققان دریافتند که این امر می‌تواند برای اهداف ابزاری، نظیر شغل یابی و .. سودمند باشد (گرانووتر، ۱۹۹۵). همچنین،

شبکه به عنوان مانع ازدواج تلقی می‌شود. جوانان چینی به طور معنی‌داری تمایل به متوقف کردن ازدواج در صورت عدم تأیید والدینشان دارند. کوردک (۲۰۰۵)، پاش و باردبوری (۱۹۹۸)، ساراسون، ساراسون و پیرس^۱ پیرس^۱ (۱۹۹۴) و لاورنس و همکاران (۲۰۰۸) در تحقیقات خود نشان داده‌اند که حمایت شبکه‌ای دریافت شده، رابطه مثبتی با بسط، ثبات و رضایت از رابطه دارد. نوبلوچوداناون - کیکن^۲ (۲۰۰۶) و لاونینگ^۳ (۲۰۰۶) نیز در تحقیقات خود نشان داده‌اند که شبکه‌های اجتماعی نزدیک (بسته، فشرده) می‌توانند بر توسعه روابط عاشقانه تأثیر بگذارند و می‌گذارند. مک دونالد و روس^۴ (۱۹۹۹) نشان داده‌اند که شریکان قرار عشقی نیاز به تأیید رویکردشان به روابطشان از سوی اعضای شبکه‌های نزدیکشان دارند. پارکس و همکارانش^۵ (۱۹۸۳) در تحقیق خود نشان داده‌اند که درگیری افراد در روابط رمانتیک، همبستگی شدیدی با حمایت درک شده از شبکه دوستان و خانواده پاسخگویان دارد. لاورنس و همکاران (۲۰۰۸) در تحقیق خود نشان دادند که حمایت والدین بر رضایت زناشویی افراد تأثیرگذار است. فلملی (۲۰۰۱) و اسپرچر (۲۰۰۰) نیز دریافتند که میزان حمایت دریافت شده از سوی شبکه‌های اجتماعی تأثیر منفی و معنی‌داری بر احتمال فروپاشی رابطه دارد. بریانت و کونگر (۱۹۹۹) نشان دادند که هر چه حمایت شبکه‌ای دریافت شده بیشتر باشد، قصد جدایی یا طلاق کاهش می‌یابد. نکات بالا را می‌توان چنین صورتبندی کرد که هر چه اندازه شبکه فرد بزرگتر باشد، در طول زندگی زناشویی از حمایت بیشتری برخوردار خواهد شد و در نتیجه رضایتش از زندگی زناشویی بیشتر خواهد شد (فرضیه اول).

¹ Sarason, Sarason, & Pierce

² Knobloch & Kicken

³ Loving

⁴ Mac Donald & Ross

⁵ Parks, Stan & Eggert

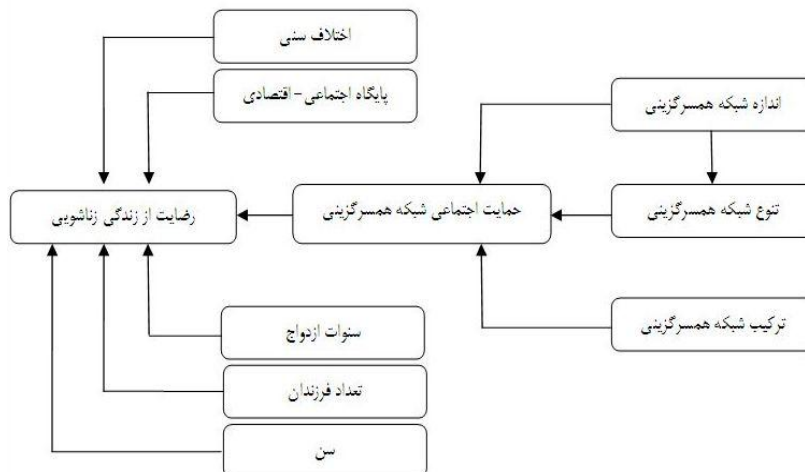
⁶ Peil

⁷ Firth, Hubert & Forge

اقتصادی فعلی فرد. آلام (۲۰۰۰) در تحقیق خود دریافت که پایگاه اجتماعی- اقتصادی، سطح سواد و مدت ازدواج رابطه منفی با احتمال طلاق گرفتن دارد. کالمجین (۲۰۰۶) نیز در تحقیق خود دریافت که پایگاه اجتماعی- اقتصادی بر رضایت از زندگی فرد تأثیر معنی داری دارد. به عقیده وی، فرزندان معمولاً به عنوان یک سرمایه زناشویی محسوب می شوند که زوجین را به هم پیوند می دهند که این خود سبب افزایش خشنودی و رضایت زوجین از زندگی می شود. تحقیقات نشان داده است که هزینه اقتصادی، اجتماعی و روانی طلاق گرفتن برای زوجین دارای فرزند، بیشتر از هزینه زوجین بدون فرزند است (برای مثال، پورتمن، ۲۰۰۰؛ کالمجین، ۲۰۰۶).

مدل تحلیل

با توجه به مطالب ذکر شده در بخش پیشینه و چارچوب نظری، مدل تحلیل تحقیق به صورت زیر تنظیم شده است:

شکل ۱ - مدل تحلیل

شبکه‌های متنوع حمایت‌های بیشتری را برای افراد از منابع متنوع فراهم می‌کند (باستانی، ۲۰۰۷ و ۲۰۰۱). در ارتباط با بحث همسرگزینی می‌توان چنین ادعا کرد که هرچه شبکه همسرگزینی فرد متنوع‌تر باشد، در طول زندگی زناشویی فرد حمایت‌های اجتماعی بیشتری را برای وی به ارمغان می‌آورد و بنابراین، رضایت وی از زندگی زناشویی را افزایش می‌دهد (فرضیه سوم).

متغیرهای کنترل تحقیق

از آنجایی که در این تحقیق به بررسی تأثیر ویژگی‌های شبکه اجتماعی همسرگزینی بر رضایت از زندگی زناشویی پرداخته شده و نیز از آنجایی که عوامل دیگری غیر از ویژگی‌های شبکه اجتماعی بر رضایت از زندگی زناشویی اثر دارند، به همین علت، مهم‌ترین متغیرهای مؤثر بر رضایت وارد مدل شد تا اثر خالص ویژگی‌های شبکه اجتماعی قابل ارزیابی باشد. این متغیرها عبارتند از: سنوات ازدواج (یا همان تعداد سال‌های ازدواج کرده)، سن، تعداد فرزندان، سطح سواد، پایگاه اجتماعی-

روش انجام تحقیق

روش انجام تحقیق پیمایشی و تکنیک مورد استفاده برای جمع‌آوری داده مصاحبه بوده است. ضرورت استفاده از تکنیک مصاحبه در این نکته بوده است که برای جمع‌آوری اطلاعات اکثر متغیرهای مستقل تحقیق، نیازمند این بودیم که پاسخگو به زمان ازدواج خود برگردد و اطلاعات مورد نیاز را بازگو کند. در این تحقیق دو دسته داده جمع‌آوری شده است: داده‌های غیررابطه‌ای (انتسابی)^۱ و داده‌های رابطه‌ای^۲. در روش رایج جامعه‌شناختی، کانون توجه روی صفات واحد تحلیل است، مثلاً اگر واحد تحلیل فرد باشد، پژوهشگر به بعضی از صفات او نظیر سن، درآمد، پایگاه و غیره توجه دارد؛ اما در روش تحلیل شبکه، توجه اساساً معطوف به کم و کیف شکل و محتوای روابط و آرایش آنهاست (چلبی، ۱۳۸۵: ۵۵). متغیرهای مستقل که شامل اندازه شبکه، تنوع شبکه، ترکیب شبکه و حمایت اجتماعی شبکه هستند، از داده‌های رابطه‌ای تشکیل شده‌اند و متغیر وابسته (رضایت از زندگی زناشویی) و متغیرهای کنترل تحقیق از نوع داده‌های غیر رابطه‌ای است.

نمونه‌ای از آنها (اوت و دیگران، ۲۰۰۲؛ هاتالا، ۲۰۰۶) بنابراین، اطلاعات گران و سخت به دست می‌آید (هنمن، ۲۰۰۵؛ باستانی، ۱۳۸۵/۲۰۰۱).

در "شبکه خودمحور" که در ادبیات تحقیق، با نام‌های دیگری، نظیر شبکه خود مرکز، کنشگر مرکز^۴، ستاره‌های نخستین^۵ و مناطق نخستین^۶ نیز استفاده شده است، محققان به بررسی اتصالات مشخصی که به وسیله اشخاص در یک مطالعه ذکر شده، سوای از ساختار شبکه به عنوان یک کل می‌پردازند (باستانی، ۲۰۰۱). از این رویکرد اغلب در پیمایش‌های رایج استفاده می‌شود و کاملاً با روش‌های رایج سازگار است و می‌تواند با رویکردهای خصیصه محور ترکیب شود (هنمن، ۲۰۰۵: ۸؛ ولمن، ۲۰۰۷). در این تحقیق از رویکرد شبکه خود محور استفاده شده است؛ به این شکل که اطلاعات مربوط به ویژگی‌های شبکه اجتماعی همسرگزینی، از ego (که همان مرد متأهل در تحقیق حاضر است) جمع‌آوری شد؛ به جای اینکه برای کسب اطلاعات مربوط به شبکه همسرگزینی، به تک تک اعضای شبکه مراجعه شود.

شیوه نمونه‌گیری

جامعه آماری تحقیق شامل "کلیه مردان متأهل شهر مشهد در سال ۱۳۸۹" است. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است. پس از جایگزینی مقادیر واریانس متغیر وابسته (که از تحقیقات پیشین برگرفته شد)، جامعه آماری (N) که با استفاده از داده‌های سرشماری نفوس و مسکن به دست آمد، حدود اطمینان (t) و سطح اطمینان مطلوب (d) در فرمول مربوط به برآورد حجم نمونه، n یا حجم نمونه انتخاب و مشخص گردید.

$$d = 0.05$$

$$t = 1.96$$

$$N = 635905$$

سطح تحلیل شبکه

در یک تقسیم‌بندی کلی، دو نوع شبکه از هم قابل تفکیک است: شبکه کل و شبکه خودمحور (نوک و دیگران، ۱۳۸۶: ۲۱). شبکه کل، همه اطلاعات رابطه‌ای افراد را به ما می‌دهد و موجب توصیف و تحلیل نیرومندی از ساختار اجتماعی می‌شود (هنمن، ۲۰۰۵: ۷). در این روش زحمت جمع‌آوری داده بر دوش محقق است، زیرا محقق با هر عضو شبکه به تنهایی مصاحبه می‌کند (مک کارتی، کیلورث و رنل^۳، ۲۰۰۷). در این روش کل جمعیت باید کم باشد، زیرا باید به تک تک اعضای شبکه مراجعه شود، نه

⁴ Actor-centered network

⁵ Primary stars

⁶ Primary zones

¹ Attributional data

² Relational data

³ McCarty, Killworth & Rennell

$$n = \frac{\frac{t^2 s^2}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 s^2}{d^2} - 1 \right)} \Leftrightarrow \frac{\frac{1/96^2 \times .340^2}{0/0025}}{1 + \frac{1}{635905} \left(\frac{1/96^2 \times .340^2}{0/0025} - 1 \right)} = 176.60784 \cong 180$$

۱. در بین مناطق دوازده‌گانه شهر مشهد، سه منطقه بالا، متوسط و پایین از لحاظ پایگاه اجتماعی - اقتصادی انتخاب شد. [۱]

منطقه ۱، ناحیه ۱ به عنوان منطقه بالا، منطقه ۳، ناحیه ۲ به عنوان منطقه متوسط و منطقه ۵، ناحیه ۳ به عنوان منطقه پایین انتخاب شدند.

۲. از هر یک از این سه ناحیه، یک محله به تصادف انتخاب شد. در زیر محلاتی که به تصادف انتخاب شده، آمده‌اند.

طبق فرمول، حجم نمونه ۱۸۰ نفر از مردان متأهل شهر مشهد برآورد شده است. روش نمونه‌گیری در این تحقیق، ترکیبی از نمونه‌گیری طبقه‌ای و خوشه‌ای چند مرحله‌ای بوده است. و از آنجا که تأثیر متغیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی بر رضایت از زندگی زناشویی به کرات در تحقیقات انجام شده ذکر شده، از این عامل در نمونه‌گیری طبقه‌ای استفاده شده است.

روش دستیابی به واحدهای نمونه

در تحقیق حاضر، برای دستیابی به واحدهای نمونه بدین ترتیب عمل شد:

جدول ۱- محلات منتخب از نواحی انتخاب

محله انتخاب شده در شهر مشهد	
منطقه ۱، ناحیه ۱	محله قائم
منطقه ۳، ناحیه ۲	محله فاطمیه
منطقه ۵، ناحیه ۳	محله شهید آوینی (گلشهر ب)

معمولاً در هر خانوار یک مرد متأهل وجود دارد. با این فرض که از هر بلوک، با ۵ نفر مصاحبه صورت گیرد، متناسب با جمعیت هر محله، تعداد بلوک مشخص شد. جدول زیر حجم نمونه هر یک از محلات را نشان می‌دهد.

۳. سپس با استفاده از شیوه تخصیص متناسب با حجم، حجم نمونه در هر یک از این محلات تعیین گردید. از آنجایی که فهرستی از مردان متأهل در منطقه وجود نداشت، از نزدیکترین واحد نمونه‌گیری به واحد مورد نظر یعنی خانوار استفاده گردید؛ با این استدلال که

جدول ۲- حجم نمونه به تفکیک محلات منتخب

تعداد خانوار	حجم نمونه	تعداد بلوک	تعداد بلوک انتخاب شده
۳۴۶۲	۵۳	۱۲۳	۱۱
۴۰۵۵	۶۲	۵۰	۱۲
۴۲۰۳	۶۴	۸۲	۱۳
۱۱۷۲۰	۱۸۰	۲۵۵	۳۶
			جمع کل

۴. با استفاده از جدول اعداد تصادفی، بلوک‌ها مشخص گردید.

۵. در هر بلوک، تعدادی مرد متأهل به عنوان پاسخگو به طور تصادفی انتخاب شد و در مرحله گردآوری اطلاعات از طریق مصاحبه همراه با پرسشنامه جمع‌آوری داده‌ها

تعریف مفهومی و عملیاتی تحقیق

در جدول زیر، تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای تحقیق آمده است

جدول ۳- تعریف مفهومی و عملیاتی

نوع متغیر	متغیر	تعریف مفهومی	تعریف عملیاتی - نحوه شاخص سازی
مستقل	اندازه شبکه	تعداد افراد موجود در شبکه همسرگزینی	مجموع تعداد افرادی که به فرد، همسر فعلی را معرفی کردند، به تحقیق در مورد همسر فعلی پرداختند و فرد با آنها مشورت کرده بود.
	ترکیب شبکه	نسبت افراد خویشاوند، دوست، آشنا، همکار و .. در شبکه همسرگزینی	نسبت اعضای شبکه با فرد پاسخگو - درصد روابط خاص، ترکیب شبکه را می‌سازد.
	تنوع شبکه	اختلاف اعضای شبکه همسرگزینی از حیث پایگاه اجتماعی - اقتصادی	پس از تعیین پایگاه اجتماعی - اقتصادی اعضای شبکه همسرگزینی، انحراف معیار اعضای شبکه همسرگزینی از حیث پایگاه اجتماعی - اقتصادی، تنوع شبکه را می‌سازد.
	حمایت اجتماعی شبکه	میزان کمک و خدماتی که اعضای شبکه همسرگزینی در زمینه‌های مختلف برای فرد فراهم می‌کنند.	میزان مشورت در زمینه مسائل مهم، نظیر ازدواج، میزان کمک به فرد در فرآیند تحقیق برای ازدواج
وابسته	رضایت از زندگی زناشویی	احساس خوشحالی از زندگی زناشویی با همسر فعلی و احساس خرسندی از ازدواج	طیف کانزاس
کنترل	پایگاه اجتماعی اقتصادی فرد	میزان برخورداری فرد از امتیازات اجتماعی	میزان تحصیلات، میزان درآمد، شغل. پس از تبدیل شغل به منزلت شغلی، هریک از سه متغیر به نمره استاندارد تبدیل شد و پس از عملیات آماری، شاخص پایگاه اجتماعی اقتصادی محاسبه شد.
	سن	---	---
	تعداد فرزندان	---	---
	سطح تحصیلات	---	---
	سنوات ازدواج (تعداد سال‌های ازدواج کرده)	---	---

روایی و پایایی

برای ارزیابی صحت گویه‌ها برای اساتید و محققان ارسال شد و اشکالات و ابهامات برطرف شد. همچنین، برای بررسی پایایی از ضریب آلفای کرونباخ که به

در این پژوهش برای کسب روایی صوری از توافق داوران استفاده شده است؛ به این صورت که پرسشنامه

- شبکه همسرگزینی حمایت‌های اطلاعاتی، مشورتی زیادی را در هنگام ازدواج برای فرد فراهم کرده‌اند و در طول زندگی زناشویی نیز حمایت اجتماعی زیادی را برای افراد فراهم می‌کنند. به عقیده ارمکی (۱۳۸۶) این نکته که خویشاوندان حضور فعالی در ازدواج فرد دارند و حمایت‌های زیادی را در کل زندگی فرد فراهم می‌کنند یکی از ویژگی‌های ازدواج در ایران است.

- ۶۶ درصد اعضای شبکه همسرگزینی مردان متأهل را زنان تشکیل می‌دادند و ۳۳ درصد اعضا را مردان تشکیل می‌دادند. این نکته با یافته‌های تحقیق حیدری چروده (۱۳۷۹) کاملاً سازگار است؛ بدین شکل که مردان در ازدواج بیشتر از زنان کمک می‌گیرند و زنان بیشتر از مردان.

- نزدیک به ۸۰ درصد اعضای شبکه‌های همسرگزینی دارای پایگاه اجتماعی- اقتصادی پایین و خیلی پایین بودند. علت این امر این است که بیشتر اعضای تشکیل دهنده شبکه افراد را زنان تشکیل می‌دادند و زنان از حیث متغیرهای تشکیل دهنده پایگاه اجتماعی- اقتصادی، نظیر تحصیلات، شغل و درآمد رتبه‌های پایینی را به خود اختصاص می‌دادند.

- بیش از ۹۰ درصد پاسخگویان، از اعضای تحقیق‌کننده شبکه خود، در زمینه فراهم کردن اطلاعات در مورد همسر و خانواده وی، حمایت زیادی دریافت کردند.

- به طور متوسط رضایت افراد از زندگی زناشویی‌شان زیاد است. رضایت زناشویی اکثر افراد در حد بسیار زیاد است.

سنجش همسازی درونی پرسشنامه می‌پردازد، استفاده شد. این مقدار بر اساس داده‌ها برابر ۹۵٪ به دست آمد. این امر نشان دهنده این است که پرسشنامه مورد استفاده از پایایی لازم و بالایی برخوردار است. از آنجایی که برخی از فرضیات تحقیق سه متغیری بودند، برای آزمون مدل فرضیات سه متغیره از مدل معادلات ساختاری (نرم افزار لیزرل) استفاده شد.

یافته‌ها توصیفی

در جدول زیر، آماره‌های توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق آمده است
مهمترین یافته‌های توصیفی تحقیق این بود که:

- میانگین اندازه شبکه همسرگزینی هر فرد ۲ نفر بوده است؛ یعنی در فرآیند ازدواج فرد که شامل معرفی همسر، تحقیق در مورد همسر و مشورت می‌شود، به طور متوسط دو نفر حضور و دخالت فعال داشته‌اند.

ترکیب شبکه همسرگزینی فرد بیشتر خویشاوندی بوده است؛ ۸۰ درصد اعضای شبکه همسرگزینی فرد با وی نسبت خویشاوندی داشتند و از این میان، ۸۰ درصدشان را اعضای خانواده فرد تشکیل می‌دهد. به طور کلی، در میان شبکه همسرگزینی، نسبت اعضای شبکه با فرد به ترتیب اولویت، خویشاوندان (۸۰ درصد، که از این میان نیز ۸۰ درصدشان خویشاوند درجه ۱؛ یعنی اعضای خانواده فرد بودند)، دوستان (۷درصد)، همسایگان (۴درصد)، همکاران (۳درصد)، همکلاسی‌ها و هم‌دانشگاهی‌ها، آشنایان و در آخر غریبه‌ها بوده‌اند.

- اعضای شبکه همسرگزینی از حیث پایگاه اجتماعی- اقتصادی تنوع کمی داشتند و این نکته نشان دهنده همگنی اعضای شبکه همسرگزینی از حیث پایگاه اجتماعی اقتصادی است.

جدول ۴- آماره‌های توصیفی

متغیر	میانگین	میانه	نما	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
سن پاسخگو	۳۶	۳۵	۳۰	۹,۶	۷۵	۱۹
اختلاف سنی زوجین	۵	۵	۴	۳,۸	۱۸	۱۱-
پایگاه اجتماعی - اقتصادی	۲,۷ (بین پایین و متوسط)	۳ (متوسط)	۲ (پایین)	--	--	--
مدت ازدواج	۱۱	۱۰	۱	۹,۷	۴۳	۱
تعداد فرزندان	۱,۸	۲	۱	۱,۴	۸	۰
میزان رضایت زناشویی	۳,۸ (زیاد)	۴ (زیاد)	۵ خیلی زیاد	۰,۸	۵	۱
اندازه شبکه همسرگزینی	۱,۹۶ (دونفر)	۲	۱	۱,۳	۶	۰
تعداد	۱,۸	۲	۱	۱,۰۱	۴	۰
خویشاوند	نسبت به کل افراد (درصد)	٪۸۰	٪۱۰۰	٪۳۰	٪۰	٪۱۰۰
تعداد	۰/۲	۰	۰	۰/۵	۰	۴
دوستان	نسبت به کل افراد (درصد)	۷	۰	--	٪	۱۰۰
تعداد	۰/۱	۰	۰	۰/۳	۰	۴
همسایه	نسبت به کل افراد (درصد)	۴	۰	--	٪	۱۰۰
تعداد	۰/۰۶	۰	۰	۰/۲	۰	۲
آشنایان	نسبت به کل افراد (درصد)	۲	۰	--	٪	۱۰۰
تعداد	۰/۰۷	۰	۰	۰/۳	۰	۳
همکار	نسبت به کل افراد (درصد)	۳	۰	--	٪	۱۰۰
تعداد	۰/۰۱	۰	۰	۰/۱	۰	۱
هم کلاسی و هم	نسبت به کل افراد (درصد)	۰/۶	۰	--	٪	۵۰
تعداد	۰	۰	۰	۰	۰	۰
غریبه ها	نسبت به کل افراد (درصد)	۰	۰	۰	٪	۰
تنوع شبکه همسرگزینی از حیث پایگاه اجتماعی اقتصادی	۲,۱ (کم)	۲ (کم)	۲	۱,۰۴	۵	۱
میزان تأیید ازدواج فرد از سوی شبکه همسرگزینی	۴,۲ (زیاد)	۴ (زیاد)	۴	۰,۸	۲ (کم)	۵ خیلی زیاد
میزان حمایت اجتماعی مشورتی	۴,۹ (خیلی زیاد)	۵ خیلی زیاد	۵ خیلی زیاد	۰,۱	۴ (زیاد)	۵ خیلی زیاد
شبکه همسرگزینی هنگام ازدواج	۴,۳ (بین زیاد و خیلی زیاد)	۴,۳ (بین زیاد و خیلی زیاد)	۴,۳ (بین زیاد و خیلی زیاد)	۰,۷	۱,۶ (نزدیک کم)	۵ خیلی زیاد
میزان حمایت اجتماعی شبکه همسرگزینی در طول زندگی زناشویی	۳,۵ (بین متوسط و زیاد)	۳,۵ (بین متوسط و زیاد)	۵ خیلی زیاد	۰,۹	۱	۵ خیلی زیاد

ویژگی‌های پاسخگو

ویژگی‌های شبکه همسرگزینی

ویژگی‌های شبکه همسرگزینی پاسخگو

یافته‌های تبیینی

از تحلیل لیزرل در مدل معادلات ساختاری استفاده شده است. در جدول زیر، مشخصات مدل برازش داده شده برای این فرضیات سه متغیره آمده است.

فرضیات اول، دوم و سوم این تحقیق از فرضیات سه متغیره هستند. به همین منظور، برای بررسی این فرضیات

جدول ۵- مشخصات مدل برازش داده شده برای فرضیات سه متغیره

فرضیه اول	فرضیه دوم	فرضیه سوم	
۸/۰۵ (P=0.0046)	۶/۳۸ (P=0.012)	۰/۱۲ (P=0.73)	آماره کی دو
۰/۲۱	۰/۱۸	۰/۰	جذر میانگین مجذور خطای تخمین (RMSEA ^۱)
۰/۹۲	۰/۸۹	۱	شاخص نرم شده برازندگی (NFI ^۱)
۰/۹۷	۰/۹۷	۱	شاخص نیکویی برازش (GFI ^۱)
۰/۸۰	۰/۸۴	۱	شاخص اصلاح شده نیکویی برازش (AGFI ^۱)

شاخص‌های نسبی، شاخص نرم شده برازندگی (NFI) است. بنتلر و بونت (۱۹۸۰) مقادیر NFI برابر یا بزرگتر از ۰/۹۰ را در مقایسه با صفر، مقدار خوبی برای برازندگی مدل‌های نظری توصیه کرده‌اند، درحالی که برخی از پژوهشگران نقطه برش ۰/۸۰ را به کار می‌برند (قاسمی، ۱۳۸۷، هومن، ۱۳۸۴: ۳۳۹-۳۳۵). با توجه به اینکه در فرضیه اول (تأثیر اندازه شبکه بر میزان رضایت از زندگی زناشویی از طریق میزان حمایت اجتماعی دریافتی) و فرضیه دوم (تأثیر نسبت شبکه خویشاوندی بر میزان رضایت از زندگی زناشویی از طریق میزان حمایت اجتماعی دریافتی) از این شاخص‌های پنجگانه دو شاخص آن بالاتر از شاخص برازندگی قرار دارند، و بقیه شاخص‌ها نزدیک به سطح مورد نظر هستند، می‌توان این گونه تفسیر نمود که مدل طراحی شده برای فرضیه مذکور قابل قبول (اگر هر پنج شاخص بالاتر از مقدار تعیین شده بود، می‌توان گفت که مدل مذکور در حد مطلوب یا ایده آل است) بوده، می‌توان آن را تأیید نمود. فرضیه سوم (تأثیر تنوع شبکه بر میزان رضایت از زندگی زناشویی از طریق میزان حمایت اجتماعی دریافتی) در

اندازه‌های برازندگی خروجی لیزرل حدود سی شاخص برازش گزارش می‌دهد که هر کدام از زاویه‌ای به بررسی مدل فرضیه می‌پردازند. پنج شاخص برازش مهم در این جا آورده شده است. یکی از این شاخص‌ها کی دو است که هر چه به صفر نزدیکتر باشد، نشان دهنده برازش مطلوب است. اگر مقدار کی دو را بر درجه آزادی تقسیم کنیم، در یک برازش ایده آل برابر با یک خواهد بود. در صورتی که مقدار ۲ و کمتر شود، نشان‌دهنده برازش مطلوب است. همچنین RMSEA (ریشه میانگین مجذور پس مانده‌ها) در صورتی که کمتر از ۰/۰۵ باشد، نشان‌دهنده برازش مطلوب است. شاخص‌های نیکویی برازش (GFI) و نیکویی برازش اصلاح شده (AGFI) که جازکاک و سوربوم (۱۹۸۹) پیشنهاد کرده‌اند، نشان می‌دهد که مدل تا چه حد نسبت به نبود آن، برازندگی بهتری دارد. چون این دو شاخص نسبت به سایر مشخصه‌های برازندگی اغلب بزرگتر است، برخی از پژوهشگران نقطه برش ۰/۹۵ را پیشنهاد کرده‌اند. بر پایه قرارداد، مقدار GFI و AGFI باید برابر یا بزرگتر از ۰/۹۰ باشد تا مدل مورد نظر پذیرفته شود. یکی از

حد ایده‌ال قرار دارد و بنابراین، این فرضیه نیز تأیید می‌شود.

رگرسیون چندگانه

نتایج آزمون رگرسیون چندگانه به روش گام به گام نشان داد که در مرحله اول از مجموع شش متغیر سن، تعداد فرزندان، اختلاف سنی زن و شوهر، تعداد سال‌های ازدواج کرده، پایگاه اجتماعی-اقتصادی (که از متغیرهای کنترل این تحقیق بوده‌اند) و حمایت اجتماعی شبکه، سه

متغیر تعداد سال‌های ازدواج کرده، پایگاه اجتماعی-اقتصادی و حمایت اجتماعی شبکه تأثیر معنی‌داری بر رضایت فرد از زندگی زناشویی دارند. پس از بررسی‌های انجام شده، مقدار ضریب تعیین $0/139$ به دست آمده است. نکته اینکه، با توجه به اینکه متغیرها گام به گام وارد تحلیل شدند، برای صرفه جویی تنها نتایج مربوط به گام آخر تحلیل رگرسیون در قالب جدول درج شده است.

جدول ۶- آزمون تحلیل واریانس یک طرفه

Sig	F	MS	DF	SS	مرحله اول- گام آخر
.۰,۰۰۰	۸,۱۹۵	۵,۱۴۹	3	15.447	رگرسیون
		۰,۶۲۸	152	95.500	پس مانده
			155	110.947	جمع

جدول ضرایب رگرسیون رجوع کرد.

با توجه به معنی‌داری نتیجه در جدول آزمون تحلیل واریانس با سطح معنی‌داری $\text{sig}=0.000$ می‌توان به

جدول ۶-۱- ضرایب رگرسیون رگرسیون چندگانه

مرحله اول	متغیرها	B	خطای استاندارد	Beta	T	سطح معنی‌داری
گام آخر	عرض از مبدا	2.213	.358		6.191	.000
	پایگاه اجتماعی-اقتصادی	.012	.003	.262	3.410	.001
	سنوات ازدواج	.019	.007	.207	2.668	.008
	حمایت اجتماعی شبکه همسرگزینی	.032	.016	.161	2.028	.044

در مرحله دوم، تأثیر دو متغیر اندازه، تنوع و ترکیب شبکه همسرگزینی بر حمایت اجتماعی شبکه همسرگزینی بررسی شد.

طبق ضرایب رگرسیون بالا، معادله رگرسیون عبارت است از:

$$Zy = \text{پایگاه} (0,161) + \text{سنوات ازدواج} (0,262) + \text{حمایت اجتماعی شبکه همسرگزینی} (0,161) + \text{عرض از مبدا} (2,213)$$

جدول ۷- آزمون تحلیل واریانس یک طرفه

Sig	F	MS	DF	SS	مرحله دوم- گام آخر
.000	143.791	941.000	2	1882.000	رگرسیون
		6.544	153	1001.267	پس مانده
			155	2883.267	جمع

طبق جدول بالا و با توجه آماره F و سطح معنی داری ذکر شده، مدل برازش داده شده کاملاً معنی دار است. هر یک از متغیرهای اندازه و تنوع شبکه بر حمایت اجتماعی شبکه همسرگزینی آمده است. (F=143.7 / Sig = 0.000) در جدول زیر میزان تأثیر

جدول ۷-۱- ضرایب رگرسیون رگرسیون چندگانه

مرحله دوم- گام آخر	متغیرها	B	خطای استاندارد	Beta	T	سطح معنی داری
	عرض از مبدا	.884	.470		1.880	.062
	اندازه شبکه	2.410	.248	.664	9.702	.000
	تنوع شبکه	.004	.001	.186	2.725	.007

در گام آخر رگرسیون چندگانه به روش گام به گام، تأثیر متغیر ترکیب شبکه بر حمایت اجتماعی معنی دار نبوده و در نتیجه حذف شده است و تنها دو متغیر اندازه و تنوع هستند که تأثیر معنی داری بر حمایت شبکه اجتماعی دارند. در مرحله سوم، تأثیر متغیر اندازه شبکه بر تنوع شبکه بررسی شد.

جدول ۸- آزمون تحلیل واریانس یک طرفه

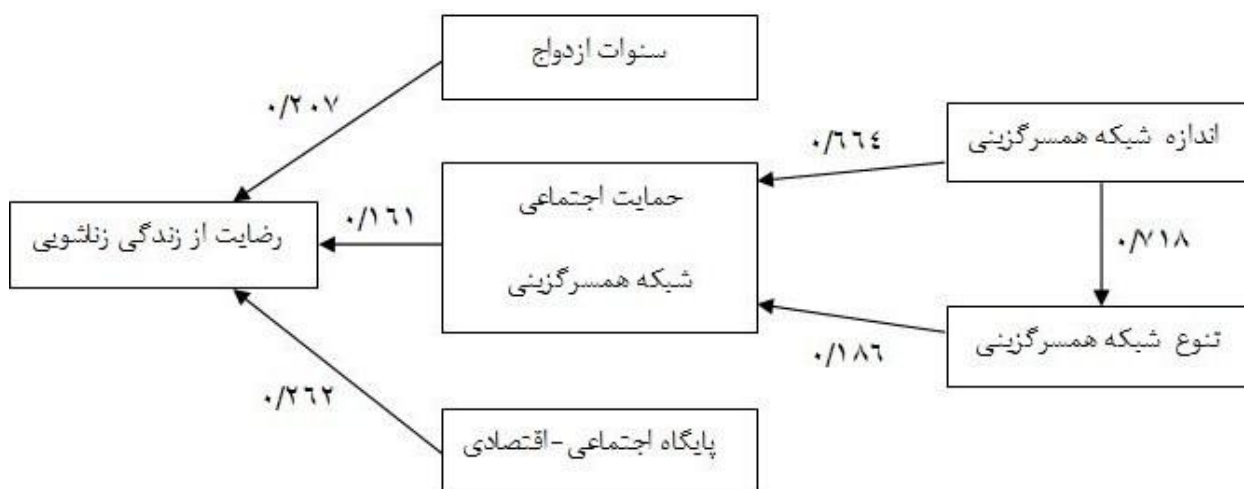
Sig	F	MS	DF	SS	مرحله سوم- گام آخر
.000 ^۱	163.510	112.621	1	112.621	رگرسیون
		.689	154	106.071	پس مانده
			155	218.692	جمع

طبق جدول بالا نیز، مدل برازش داده شده برای بررسی تأثیر متغیر اندازه بر تنوع شبکه کاملاً معنی دار است. (F= 163.5 / Sig = 0.00) در جدول زیر نیز میزان تأثیر متغیر اندازه شبکه بر تنوع شبکه درج شده است.

جدول ۸-۱- ضرایب رگرسیون رگرسیون چندگانه

مرحله سوم	متغیرها	B	خطای استاندارد	Beta	T	سطح معنی داری
	عرض از مبدا	.643	.143		4.483	.000
گام آخر	تنوع شبکه	.004	.000	.718	12.787	.000

در نمودار مسیر زیر، متغیرهایی از مدل تحلیل آمده است که از نظر آماری تأثیر مستقیم یا غیرمستقیم معنی داری بر متغیر وابسته داشته‌اند.

شکل ۲- مدل مسیر

این یافته با تحقیقات محققان دیگر مبنی بر اینکه خانواده و خویشاوندان هنوز در فرهنگ‌های کشورهای آسیایی و جوامع با فرهنگ‌های جمع‌گرا (نظیر ایران) در امر همسرگزینی حضور فعالی دارند، همخوانی دارد (هافستد، ۲۰۰۵؛ ژانگ، ۲۰۰۹؛ آزاد ارمکی، ۱۳۸۶؛ آپوستولو، ۲۰۰۷ و ۲۰۱۰؛ بونک، ۲۰۱۰). یکی از نتایج مهم این تحقیق این بود که هر چه اندازه شبکه همسرگزینی بزرگتر باشد، حمایت اجتماعی دریافت شده فرد از سوی شبکه بیشتر خواهد شد و در نتیجه، رضایت فرد از زندگی زناشویی بیشتر خواهد شد. به عبارت دیگر، هر چه تعداد افراد دخیل در امر همسرگزینی بیشتر باشد، احتمال اینکه در این میان فرد یا افرادی باشند که در طول زندگی زناشویی از فرد حمایت کنند، بیشتر است. این یافته در مورد تأثیر اندازه شبکه بر حمایت شبکه با یافته‌های دیگر محققان نیز کاملاً همخوانی دارد (نظیر باستانی ۲۰۰۱، ۲۰۰۷؛ باررا، ۱۹۸۱؛ برت، ۱۹۸۷؛ ولمن و گولیا، ۱۹۹۹؛ ولمن، ورتلی، ۱۹۸۹، ۱۹۹۰؛ ورتلی، ۱۹۹۶). تأثیر حمایت اجتماعی دریافت شده از سوی اعضای شبکه بر رضایت از زندگی زناشویی نیز در تحقیقات به کرات تأیید شده است (تحقیقات محققانی نظیر ژانگ و دیگران، ۲۰۰۹؛ لاورنس و همکاران، ۲۰۰۸؛ کوردک،

نمودار مسیر نشان می‌دهد که اندازه شبکه همسرگزینی، تأثیر معنی‌دار و زیادی (میزان تأثیر ۰/۷۱) بر تنوع پایگاهی اعضای شبکه همسرگزینی دارد. اندازه شبکه همسرگزینی، بر میزان حمایت شبکه همسرگزینی از فرد در طول زندگی زناشویی تأثیر مثبتی دارد (ضریب تأثیر اندازه شبکه بر حمایت ۰/۶ است). حمایت شبکه همسرگزینی از فرد در طول زندگی زناشویی بر میزان رضایت فرد از زندگی زناشویی تأثیر مثبت دارد؛ یعنی هر چه اعضای شبکه همسرگزینی حمایت بیشتری از فرد می‌کنند، رضایت فرد از زندگی زناشویی افزایش می‌یابد (ضریب تأثیر حمایت بر رضایت ۰/۱۶۱ است). تعداد سال‌های ازدواج کرده و پایگاه اجتماعی-اقتصادی فرد (به ترتیب با میزان ضریب تأثیر ۰/۲ و ۰/۲۶) بر رضایت او از زندگی زناشویی تأثیر مثبت دارد.

بحث

هدف این تحقیق، بررسی ویژگی‌های شبکه‌اجتماعی همسرگزینی و تأثیر آن بر رضایت از زندگی زناشویی بوده است. در این تحقیق نشان داده شد که اکثر اعضای شبکه همسرگزینی را خویشاوندان فرد تشکیل می‌دهند؛

بنابراین، رضایت وی از زندگی زناشویی بیشتر است. پایگاه اجتماعی - اقتصادی پایین سبب می‌شود که افراد از عهده مسائل و مشکلات زندگی به خوبی بر نیایند و این خود سبب می‌شود سازگاری زوجین در زندگی کم شود، تضادها زیاد شود و رضایتشان از زندگی کم شود. نکته مهم این تحقیق این است که خویشاوندان حضور پررنگی در ازدواج افراد دارند. حضور خویشاوندان در امر همسرگزینی، یکی از ویژگی‌های فرهنگ ایرانی است. این خویشاوندان با فرد آشنایی طولانی‌تری دارند و شناخت بیشتری از هم دارند. خویشاوندانی که از فرد شناخت دارند و در امر همسرگزینی نیز دخالت دارند، در طول زندگی نیز از وی حمایت می‌کنند. نتیجه این می‌شود که فرد از زندگی زناشویی اش راضی‌تر می‌شود، زیرا بیشتر حمایت می‌شود. از طرفی، هر چه تعداد افراد دخیل در امر همسرگزینی بیشتر باشند - یا به عبارتی هر چه تعداد خویشاوندان دخیل در امر همسرگزینی بیشتر باشد - به واسطه حمایت بیشتری که دریافت می‌کند، رضایت بیشتری نصیب فرد می‌شود.

پی‌نوشت

[۱] مبنای طبقه‌بندی، تحقیق دکتر یوسفی - که به طبقه‌بندی نواحی شهری مشهد پرداخت - و تحقیق دکتر شاهنوشی و دیگران - که کار مشابهی را انجام دادند - بوده است. در تحقیق دکتر یوسفی، منطقه ۱ ناحیه ۱ به عنوان منطقه بالا، منطقه ۳ ناحیه ۲ به عنوان منطقه متوسط و منطقه ۵ ناحیه ۳ به عنوان منطقه پایین مشخص شدند. دکتر شاهنوشی، در تحقیق خود، نواحی ۳۶ گانه شهر مشهد را از لحاظ سطح توسعه یافتگی با استفاده از روش تاکسونومی رتبه‌بندی کرد. طبق این تحقیق، ناحیه ۱ از منطقه ۱، رتبه اول، و ناحیه ۳ از منطقه ۵، رتبه آخر را به خود اختصاص داد. منطقه ۳ ناحیه ۲ نیز رتبه بیستم را به خود اختصاص داد.

۲۰۰۵؛ فمللی، ۲۰۰۰، ۲۰۰۱؛ بریانت و کونگر، ۱۹۹۹؛ فلملی و اسپرچر، ۱۹۹۲؛ کوترونا و دیگران، ۱۹۹۰؛ ساراسون و دیگران، ۱۹۹۴؛ پاش و باردبوری، ۱۹۹۸). هر چه فرد در طول زندگی زناشویی از حمایت بیشتری برخوردار شود، نیازها و مشکلاتش برطرف می‌شود و احساس خرسندی به وی دست می‌دهد و در نتیجه از زندگی زناشویی اش راضی‌تر خواهد بود.

هرچه شبکه همسرگزینی افراد از لحاظ پایگاه اجتماعی - اقتصادی متنوع‌تر باشد، به علت دسترسی به منابع متفاوت‌تر و متنوع‌تر، حمایت‌های بیشتر و متنوع‌تری را برای افراد فراهم می‌کنند و در نتیجه بر رضایت وی از زندگی زناشویی می‌افزایند. این نتیجه در تحقیقات دیگران تأیید قرار شده است (نظیر گرانوتر، ۱۹۹۵؛ باستانی، ۲۰۰۱، ۲۰۰۷). در مورد ترکیب خویشاوندی شبکه همسرگزینی می‌توان گفت که هر چه این نسبت در شبکه بیشتر باشند، به علت صمیمیت و آگاهی و شناخت متقابلی که از نیازهای متقابل وجود دارد، به میزان بیشتری در طول زندگی زناشویی از فرد حمایت می‌کنند و از این طریق بر رضایت وی از زندگی زناشویی می‌افزایند. این نتیجه در تحقیقات محققان دیگر به کرات تأیید شده است (محققانی نظیر لاورنس و همکاران، ۲۰۰۸؛ ولمن و ورتلی، ۱۹۸۹، ۱۹۹۰؛ فیشر، ۱۹۸۲؛ کوردک، ۲۰۰۵؛ پاش و باردبوری، ۱۹۹۸؛ ساراسون، ساراسون و پیرس، ۱۹۹۴، ۱۹۸۲). همچنین، این تحقیق نشان داد که هر چه اندازه شبکه همسرگزینی بزرگتر باشد، تنوع اعضای شبکه از حیث پایگاه اجتماعی - اقتصادی بیشتر خواهد بود. این نتیجه با نتیجه تحقیق باستانی (۲۰۰۱) کاملاً سازگار است. نتایج تحلیل مسیر نشان داد که، از میان متغیرهای کنترل تحقیق، متغیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی اثر مستقل و معنی‌داری بر رضایت فرد از زندگی زناشویی دارد. هر چه پایگاه اجتماعی - اقتصادی فرد بالاتر باشد، نیازهای وی در زندگی زناشویی به نحو مطلوبتری ارضا می‌شود و

منابع

- Muslim Community in Bangladesh, Demographic Research, 3.
- Apostolou, M (2007): sexual selection under parental choice: the role of parents in the evolution of human mating , *Evolution and Human Behavior* , 28, 403-409
- Apostolou, M (2010): Sexual selection under parental choice in agro pastoral societies», *Evolution and Human Behavior*, 31; 39-47.
- Barrera, M (1981) : social support in the adjustment of pregnant adolescences: assessment issues, pp.69-96 in social networks and social support, B. Gpttlieb (ed), Beverly Hills: Sage.
- Bastani, S (2001) middle class community in Tehran: social networks, social support and marital relationships, PHD thesis. University of torrent.
- Bastani, S (2007) family comes first: men's and women's personal network in Tehran, *social networks*, 29, 357- 374.
- Bryant, C.M, Conger, R.D (1999): marital success and domains of social support in long-term relationships: does the influence of network members ever end?, *journal of marriage and the family*, 61.2. 437-450.
- Burt, R.S (1987) : A note on the General Social Survey's Ersatz Network Density Item , *Social Networks*, 9:75-85.
- Buunk, A. P. & Park, H (2010): Cultural Variation in Parental Influence on Mate Choice, *Cross-Cultural Research*, Vol.44, No.1; 23-40.
- Butts, C (2008): Social network analysis: A methodological introduction. *Journal of Social Psychology*, 13-41.
- Dorein, P (2001). «Causality in social network analysis», *sociological methods & research*, Vol.30, No.1, 81-114.
- Espinoza, V (1992): Networks of informal Economy: Work and Community Among Santiago's Urban poor, Unpublished PH.D. Thesis, Toronto: University of Toronto.
- Felmlee, D., & Sprecher, S (1992): The influence of parents and friends on the quality and stability of romantic relationships: A three-
- آزاد ارمکی، ت. (۱۳۸۶). «جامعه‌شناسی خانواده ایرانی»، تهران: سمت .
- جهانیان، ح. (۱۳۷۸). *بررسی عوامل مؤثر بر رضایت زنان (خانه دار و شاغل) از زندگی خانوادگی*، پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته علوم تربیتی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- چلبی، م. (۱۳۸۵). «تحلیل اجتماعی در فضای کنش»، تهران: نشر نی.
- حیدری چروده، م. (۱۳۷۹). «بررسی شیوه‌های همسرگزینی دختران و پسران در شهرهای اصفهان، تبریز، تهران و شیراز»، طرح پژوهشی، کارفرما: سازمان برنامه و بودجه.
- شاهنوشی فروشانی، ناصر، گلریز ضیائی، زهرا، باقری، حمید. (۱۳۸۵). «تعیین سطح توسعه یافتگی نواحی شهر مشهد» مجموعه مقالات کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری، مشهد مقدس.
- قاسمی، و. (۱۳۸۷). «آموزش نرم افزار لیزرل»، جزوه درسی دانشگاه اصفهان
- موون، جان سی؛ مینور، میشل اس. (۱۳۸۶). رفتار. مصرف کننده، عوامل بیرونی و درونی، ترجمه: عباس صالح اردستانی و محمد رضا سعدی، تهران: انتشارات اتحاد.
- نوک، د، کاکلینسکی، ج. (۱۳۸۷). «تحلیل شبکه»، ترجمه مژگان عظیمی هاشمی و مریم اسکافی، مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- هومن، حیدرعلی. (۱۳۸۵). «مدل یابی معادلات ساختاری»، تهران: سمت.
- یوسفی، علی. (۱۳۸۸). «طبقه بندی اجتماعی نواحی شهر مشهد: ویرایش اول»، معاونت فرهنگی اجتماعی شهر مشهد.
- Alam, N. , K. Saha & J. K. van Ginneken (2000): Determinants of Divorce in a Traditional

- S et al., (2008) : Partner support and marital satisfaction: Support amount, adequacy, provision, and solicitation, *Personal Relationships* , 445–463
- Lin, N(2005): Network Theory of Social Capital, To appear in Handbook on Social Capital, edited by Dario Castiglione, Jan van Deth and Guglielmo Wolleb, Oxford University Press.
- Loving, T. J (2006): Predicting dating relationship fate with insiders' and outsiders' perspectives: Who and what is asked matters, *Personal Relationships*, 13, 349-362.
- MacDonald, T. K., & Ross, M (1999) :Assessing the accuracy of predictions about dating relationships: How and why do lovers' predictions differ from those made by observers, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25, 1417-1429.
- Marin, A., Wellman, B(2010): Social Network Analysis: An Introduction, forthcoming in Handbook of Social Network Analysis Edited by Peter Carrington and John Scott, Sage.
- Marsden, P. V) 1990): Network data and measurement», *Annual Review of Sociology*, 16, 435–463.
- McCarty, Ch., Killworth, P., Rennell, J(2007): Impact of methods for reducing respondent burden on personal network structural measures“, *Social networks*, pp.300-315.
- Mehra, A., Kilduff, M., & Brass, D. J(2001): the social networks of high and low self monitors: Implications for workplace performance», *Administrative Science Quarterly*, 46, 121–146.
- Mitchell, J.C(1969): the concept and use of social networks», social network in urban situations, C.mitchell(ed.), Manchester: Manchester university press. Pp.1-50.
- Mizuruchi, mark(1994): social network analysis: recent controversies and current achievements, *Acta sociologica*.37: pp329-343.
- wave longitudinal investigation, *Journal of Marriage and the Family*, 54, 4, 888-900.
- Felmlee, D., & Sprecher, S (2000: close relationships and social physiology, *social psychology quarterly*, vol.63, n.4 , 365-376.
- Flemlee, D (2001): No couple is an island: a social network perspective on dyadic stability, *social forces*, 79.4;1259-1287.
- Felmlee, D (2003) : interaction in social networks, Handbook of Social Psychology: . Kluwer Academic/ Plenum Publishers, New York.
- Firth, R., Hubert, J., & Forge, A (1969) : Families and Their Relatives», London: Routledge & Kegan Paul.
- Fischer, C (1982): To Dwell Among Friends», Berkeley: University of California Press.
- Granovetter, M (1995): Getting a job: a study of contacts and careers, the university of Chicago press, Chicago and London.
- Haneman, R., & Riddle, M (2005): Introduction to Social Network Methods», unpublished book.
- Hatala, J (2006): Social Network Analysis in Human Resource Development: *Human Resource Development*, Vol. 5, No.1, 45-71.
- Hofstede, G (2005): Cultures and organizations, software for mind, McGraw-hill
- Israel, B. and Antonucci, T(1987): Social Network Characteristics and Psychological Well-Being, *Health Education Quarterly*, 14: 461-481.
- Joreskog, Karl & Sorbom, Dag (2006) :Lisrel [computer software. Scientific Software International, Inc.
- Kalmijn, M., Poortman, A(2006): His or Her Divorce? The Gendered Nature of Divorce and its Determinants, *European Sociological Review*, Vol.22.No.2; 201-214.
- Kurdek, L. A. (2005): Gender and marital satisfaction early in marriage: A growth curve approach, *Journal of Marriage and Family*, 67, 68–74.
- Lawrence, E., bundeM., barry, R., brock, R., luari,

- and social support, *American journal of sociology*, university of torento.
- Wellman, B (1992): Which Type of Ties and Networks Provide What kinds of Social Support?, *Advances in Group Processes*, vo 9, 207-235.
- Wellman, B, Gulia, M (1999): The Network Basis of social Support: A Network is more than Sum of Its Ties, in *Networks in the Global Village*, B. Wellman (ed.), Boulder, co: westwood.
- Wellman, B (2007): The network is personal: Introduction to a special issue of *Social Networks*, social networks, 349-356.
- Wortley, S (1996): *Social Networks, Social Support and Substance abuse: Testing social Ability and Disability Theories of Deviance*, Unpublished PH.D. Thesis, Toronto: University of Toronto.
- Zhang, Sh & Kline, S.(2009): Can I Make My Own Decision? A Cross-Cultural Study of Perceived Social Network Influence in Mate Selection, *Journal of Cross-Cultural Psychology*. vol.40, N.1.
- Knobloch, L. K., & Donovan-Kicken, E (2006): Perceived involvement of network members in courtships: A test of the relational turbulence model, *Personal Relationships*, 13, 281-302.
- Otte, Evelien & Rousseau, R(2002) : Social network analysis: a powerful strategy, also for the information sciences, *Information Science*, vol. 28, n.6, pp. 441-453.
- Parks, M. R., Stan, C. M., & Eggert, L. L (1983) :Romantic involvement and social network involvement, *Social Psychology Quarterly*, 46, 116-131.
- Pasch, L. A., & Bradbury, T. N, (1998): Social support, conflict and the development of marital dysfunction, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66, 219-230.
- Peil, M (1981): *Cities and Suburbs: Urban Life in West Africa*», New York. Holmes and Meier.
- Poortman, A (2000) :Sex differences in the economic consequences of separation: A panel study of the Netherlands, *European Sociological Review*, 16, 367-383.
- Reid . Neil & W. Smith, B (2009): Social network analysis», *Economic Development Journal*, Vol. 8 N.3.
- Sarason, I. G., Sarason, B. R., & Pierce, G. R (1994) :Social support: Global and relationship-based levels of analysis , *Journal of Social and Personal Relationships*, 11, 295-312.
- Sprecher,S., flemlee,D(1992): the influence of parents and friends on the quality and stability of romantic relationships: a three-wave longitudinal investigation, *Journal of marriage and the family*, 54, pp. 888-990.
- Wasserman, S., faust, K(1994) : *Social network analysis: methods and applications*», Cambridge university press.
- Wellman,B. Worthly, S) 1989): Brothers' Keepers: Situating Kinship Relations in Broader Networks of Social Support, *Sociological Perspectives*, 32:273-306.
- Wellman,B., Worthly, S. (1990): Different strokes from different folks: community ties